

Jaroslava Pešicová – František Štorek Konec moderny v Čechách

Galerie výtvarného umění v Chebu, Výstava z depozitáře, 13. 6. – 6. 10. 2019

Jaroslava Pešicová (1935–2015) a František Štorek (1933–1999) patřili ke generaci, která vstoupila na uměleckou scénu v polovině minulého století. Oba prošli v 50. letech studiem na pražské Akademii, Pešicová v malířském a Štorek v sochařském ateliéru. Akademie se stala místem, kde se oba umělci seznámili a začali spolupracovat. Jejich umělecká i partnerská symbióza byla zpečetěna roku 1963 uzavřením manželství.

Společným námětem jejich tvorby se staly útržkovitě pojaté příběhy, nejen mytologické a biblické, ale především osobní, jako byly zlomky vzpomínek, prožitých zážitků i snů. Výsledná díla (ať už sochařská či malířská) jsou nejčastěji koláží, jejímž primárním prvkem je lidské tělo vnímané jako fragment.

Galerie výtvarného umění v Chebu spravuje celkem třináct děl obou autorů. Do sbírek byla získána zejména v 70. letech minulého století, částečně převody z Ministerstva kultury, ale také přímými nákupy od autorů. Velká část prací byla zakoupena po jejich společné výstavě v kostele sv. Kláry v Chebu v roce 1977.

Představené malby Jaroslavy Pešicové zastupují dvě fáze její tvorby. V raném cyklu obrazů z prostředí průmyslových oblastí se obrací ke kvalitám kubismu. Olejomalba *Důl Vinice* zachycuje důl na železnou rudu v Nučicích západně od Prahy, který Pešicová, dcera důlního inženýra, důvěrně znala z dětství. Rehabilitace kubismu v dílech řady umělců v druhé polovině 50. let minulého století souvisela se snahou najít moderní inspirační zdroje v opozici k tehdejší estetice socialistického realismu. Kubismus se pro Pešicovou stal synonymem svobody a experimentu. Tato malá revolta „kubistického období“ také do jisté míry souvisela s osobním vyrovnáním se s akademickou malbou, kterou poznala během studií na pražské AVU.

Jaroslava Pešicová, *Důl Vinice*, kolem 1960, olej, plátno, 90 × 100 cm

Jaroslava Pešicová, *Jarní průvod*, 1973, olej, plátno, 120 × 175 cm

Kromě architektury je raná tvorba Pešicové spjata především s tématem přírody, ve které lze najít civilizační prvky a náznaky působení člověka. Samotné lidské tělo se však v jejích malbách stalo primárním tématem až od konce 60. let.

Velkoformátový obraz *Jarní průvod* je příkladem její zralé malby, pro kterou jsou charakteristické prvky koláže, montáže a fragmentarnosti, nesoucí komplikovaný, často nečitelný příběh. Olejomalba je na plátně kombinována s mechanickým rozprašováním přes perforovanou látku, vytvářející na obraze dekorativní strukturu. Dílo můžeme interpretovat jako alegorii jara, které je personifikováno zahalenou postavou, respektive prázdnou drapérií. Alegorie, kterou Pešicová vytváří pomocí montáže zvláštních, až snově vyhlížejících prvků, je jednou z možností, jak její mnohvrstevnatou tvorbu interpretovat. Svěbytným autorským projevem se pro Pešicovou stala grafika, která jí opět poskytla prostor pro koláže různých motivů. Její grafické listy se staly médiem, v němž byla schopna plně pracovat s archívem informací, vzpomínek a námětů. Setkání s belgickou grafičkou An Goris utvrdilo Pešicovou v jejím přístupu ke grafické práci jako ke specifickému obrazovému vyjádření, které je rovno malbě. Kombinování jednotlivých a často dosti složitých a náročných technik, jako byla suchá jehla, lept, měkký i pevný kryt, mezzotinta a akvatinta, dává grafickým listům Pešicové velkolepost a osobitost.

Ačkoli se Pešicová a Štorek nikdy neprofilovali jako autorská dvojice, vzájemné propojení jejich tvorby je nepopiratelné. V dílech autorů lze sledovat cirkulaci jednotlivých motivů, obdobných prvků a fragmentů, které přenášejí z obrazu do sochy a naopak. Přestože svá díla signovali zvlášť, ve svém pracovním vztahu sdíleli tematické i vizuální podněty a vyváženě prezentovali svou tvorbu. Pešicová některé Štorkovy plastiky dotvořila malbou.

František Štorek, *Modelka III*, 1983, bronz, zlatá polychromie, v. 64 cm

Jaroslava Pešicová, *Nápadníci*, 1971, suchá jehla, papír, 39,5 × 58,5 cm

Jaroslava Pešicová, Blíženci, kolem 1972, suchá jehla, měkký kryt, mezzotinta, papír, 44,5 x 64,5 cm

Tři sochařská díla Františka Štorka, zastoupená na výstavě, přenášejí do trojrozměrného objektu obdobné motivy, jaké můžeme najít u Pešicové. Také Štorkovy plastiky pracují s destrukcí a montáží jednotlivých prvků a zprostředkovávají nějaký, často však neobjasnitelný příběh. Reliéf *Kompozice* je typickým příkladem umělcova přístupu k soše. Na jedné straně vychází ze studia antiky, s níž se seznámil během cesty po Řecku v roce 1965. Jednotlivé části lidského těla vzdáleně odkazují k estetice klasického torza. Na straně druhé antickou tradici přehodnocuje expresivním deformováním proporcí, dekonstrukcí lidské postavy a v neposlední řadě zapojením odlišných různých předmětů a reliéfních struktur do celkové kompozice. Výsledkem Štorkovy práce není celistvě a organicky pojatá figura, ale fragmentární montáž. Má charakter ruiny, alegoricky poukazující na zánik, ale i přežívání zobrazené postavy. Sochy *Noci* a *Modelky* jsou podobně deformovanými těly a fragmenty, což je pro Štorkovu, ale také i Pešicové práci s figurou příznačné.

Po vymezení charakteristických znaků (koláž, montáž, fragmentace, archivace, destrukce, animalita, mytologie i alegorie), které můžeme v tvorbě Pešicové a Štorka nalézt, lze přehodnotit dosavadní uměleckohistorické vnímání děl obou umělců. Dosud byli nahlíženi skrze pojem tzv. nové figurace, ke které byli přiřazováni již od 60. let, případně skrze blízkost k „české grotesce“. Ačkoliv je lidské (z části i zvířecí) tělo základním prvkem jejich děl, je zobrazeno pouze zlomkovitě. Na rozdíl od umělců nové figurace je nezajímá tělesnost a s ní spjaté duchovno; části lidských těl se pro ně stávají spíše součástí archivního materiálu, který mohou ve svých pracích neustále obnovovat.

„Apropriace, site-specific projekty, nestálost, akumulace, diskurzivnost, hybridizace – tyto různorodé strategie jsou vlastní velké části umění přítomnosti a odlišují jej od jeho modernistických předchůdců.“

Těmito slovy charakterizoval v roce 1980 Craig Owens tehdejší postmoderní umění. O pět let později popsali manželé Ševčíkovi postmoderní umělce takto: „Netrápí se zákazem porušit nepřekročitelné hranice, kladou vedle sebe živé i mrtvé, animální i lidské, oběť i obětující, duální sexualitu, minulost i přítomnost, překračují propast času po způsobu mýtů.“ Obě charakteristiky lze zcela bezpochyby vztáhnout také k tvorbě Pešicové a Štorka, kteří již před počátkem 80. let minulého století tvořili v intencích nastupující postmoderny. Na základě toho, ale jistě i děl dalších umělců, je třeba znovu promyslet, kdy se vlastně v českém malířství a sochařství poprvé objevily postmoderní principy tvorby a s kým byly spojeny. Věra Jirousová zařadila k postmoderně některé domácí výtvarníky již v roce 1970, avšak častěji spojuje postmodernu až s generací nastupující po roce 1983. Díla Pešicové i Štorka a interpretace, které nabízejí, vnášejí do této problematiky nový pohled.

Kateřina Ottmarová, Veronika Borská, Barbara Kurzoková, Kristýna Menšíková, Andrea Mrkusová, Zuzana Pelíšková, Kateřina Portešová, Jakub Spurný, Marcel Strnadel, Eva Šugárková, Barbora Vágnerová a Tomáš Winter

Použitá literatura a archivní zdroje: Věra Jirousová, Případ postmoderny, *Výtvarná práce XVIII*, 1970, č. 5, s. 1, 6. – Craig Owens, The Allegorical Impulse: Toward a Theory of Postmodernism, *October*, Vol. 12 (Spring 1980), s. 67–86. – týž, The Allegorical Impulse: Toward a Theory of Postmodernism, Part 2, *October*, Vol. 13 (Summer 1980), s. 58–80. – Jaroslava Pešicová: *obrazy, kresby, grafika, tapisérie, sklo*, texty Jaroslava Pešicová et al., Praha 2013. – Jana Ševčíková – Jiří Ševčík, Loučení s modernismem. Čtyři úvahy o nové malbě, in: titíž, *Texty*, ed. Terezie Nekvindová, Praha 2010, s. 188–194. – František Štorek: *zapomenutý deník*, texty Zdena Michálková, Jaroslava Pešicová et al., Praha 2004. – Pozůstalost Jaroslavy Pešicové a Františka Štorka, soukromá sbírka v Praze.

František Štorek, Kompozice, kolem 1975, bronz, 32,5 x 28 cm

František Štorek, Noc, 1975, bronz, v. 88 cm

Jaroslava Pešicová, Hlava s ornamentem, kolem 1973, suchá jehla, měkký kryt, papír, 56 x 41 cm

Jaroslava Pešicová, Opona, 1981, suchá jehla, akvatinta, mezzotinta, papír, 54,7 x 64,2 cm

Jaroslava Pešicová – František Štorek Konec moderny v Čechách

Výstava z depozitáře, 13. 6. – 6. 10. 2019

Vernisáž 12. června 2019 po přednášce Tomáše Wintera

Otevírací doba: út – ne, 10.00 – 17.00

Výstava vznikla ve spolupráci s Katedrou dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v rámci semináře Výstava jako médium moderního umění, vedeného Tomášem Winterem. Uskutečnila se za podpory MŠMT ČR udělené Univerzitě Palackého v Olomouci (IGA_FF_2019_010: Imagines agentes: Umělecká díla mezi formou, obsahem a kontextem).

Galerie výtvarného umění v Chebu

příspěvková organizace Karlovarského kraje

náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 16, 350 02 Cheb

T: +420 354 422 450, F: +420 354 422 163

info@gavu.cz, www.gavu.cz

Filozofická fakulta

Výstavní program GAVU Cheb je podpořen z grantového programu MK ČR.

V roce 2019 vydala Galerie výtvarného umění v Chebu. Grafika Kolář & Kutálek, tisk Dragon Press, s. r. o., náklad 600 ks.